

Թեան մը և առանց ոռոգման: — Ասոր մշակութիւնը ամեն տարի Աստանա կը քաշէ հազարաւոր գործաւոր ընտանիքներ կեդեման և հունձքին համար:

Ճառախօսը յետ խօսելու Պաղտատի երկաթուղոյ պատճառաւ խալալեան նուազամ գաղութին վրայ, կը վերջացնէ բանախօսութիւնը գոյնզգոյն խօսքերով և պատկերներով ներկայացնելով այն ցեղերու խառնուրդներն որ բերրի գաւառը կը շնչնեն:

Առհասարակ բոլոր բազմականաց ծափահարութեանց արժանացաւ սոյն ճառախօսութիւնը, այնպէս որ յետոյ պատշաճ տեսնուեցաւ նոյնը կրկնել նաև Միւլանոյ քաղաքին մէջ: Կը յաղթենք որ նման ընթերցումներ մեր երկիրը լաւագոյն կերպով ծանօթացնեն բոլոր Եւրոպոյ:

Հ. Վ. Խ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՇՈՒՐՔ

Ա. Բ. Ի. Ա. Ն. Ո Ս

(Տես էջ 104)

Արքիանոս կը շարունակէ Պոմպէոսի և Միհրդատայ փոփոխ բաղձերը նկարագրել յաջորդ գլուխներու մէջ: Պաշարուած ի սուվոյ, անօգնական, դաւաճանուած իրեններէն և յարգուած նաև իր թշնամիներէն, Միհրդատ նորանոր գաղափարներով յորդուող և կը դիմէ զանազան երկիրներ անաւերնկար արագութեամբ նոր դաշնակցութիւններ կազմելու, նոր զօրագունդեր հաւաքելու: «Ո՛ր թէ սովորական փախստականի մը պէս կը շրջէ՝ կ'ըսէ Արքիանոս այս երթեկները նկարագրելով, և ոչ ալ անալոսն ու նկատելով գաղափարով», այլ ընդհակառակն իր յանդուգն գիտումն է վերստին առնուլ Պոսփորի թագաւորութիւնն իր ապերախտ Մակար որդւոյն ձեռքէն և դրաւելով նեղ ծովանցքը, կտրել Պոմպէոսեան բանակի ցամաքային յարաբերութիւնը Հը-

ռովմայ հետ և բոլորովին ջախջախել անոր լեզէոնները: Բայց բաղձը չի զուգընթանար իրեն քաղութեան և արիւթեան. անխուհեմ և անարդարանալի յուզում մը պահակապան գինուորաց, իր բանակին կորստեան պատճառ կ'ըլլայ:

Միհրդատ կը բանայ իր Սինորիկա դրեկակին գանձերը և առատ ոռճիկ կը բաշխէ վարձաւոր գունդերու և միամեայ թշուակ կը հատուցանէ անոնց կանխաւ: Պուտարքոս այս Սինորիկա դրեակը կը ճանչնայ Ինորա անուամբ, և գիտէ որ հոն կը պահուէին թագաւորին հարստութիւնը և ամէնէն աւելի թանկագին իրերը: Հոնկից, կ'ըսէ, առաւ Միհրդատ մեծագին հանդերձներ և քաշից բոլոր անոնց որ փախստեան միջոց ընկերացած էին իրեն. և առաւ նաև իւր բարեկամներ իւրաքանչիւր մէկին մահացու թոյն մը, որպէս զի հետեւնին կրեն միշտ և վրտանգի պահուն գործածեն զայն՝ եթէ կ'ուզեն, թշնամեաց ձեռքն ողջամբ չիյնալու համար:

Հոս կ'արժէ յիշատակել նաև պատուով արքունի հարձերէն մին, Իսթիքարացի առաւմար, որ միշտ և ամէն բանի մէջ ալրասկան արիւթիւն և յանդգնութիւն ցուցուց, և ամենուրեք ընկերացաւ իւր տիրոջ, ծրարտեալ պարսիկ մարդու զգեստաւորութեամբ և ձիաւոր, շյոգնեցաւ չթուլցաւ բնաւ երկար արշաւներէ և չյետնեցաւ թագաւորին ետեւէն հասնելէ, ամէն խնամք տանելով աւոր անձին և ձիուն, փախստեան միջոց, մինչև որ վերոյիշեալ դրեակը հասան:

Այս նկարագրութեանց միջոց է որ Արքիանոս Վրաց ծագման նկատմամբ կը յիշատակէ կարճեաց զանազանութիւն մը իւր ժամանակի գիտնոց մէջ, որոնցմէ աւելի բաղձաւոր չեն երևիր մեր ժամանակի գիտնականք ալ: Կ'ըսէ. «Կան ոմանք որ Սիւրոյ Իրերիացիները նախաՀայրեր կը համարին եւրոպական Իրերիացուց, կան ոմանք ալ որ ասոնցմէ սերած կը համարին առաջինները. բայց կան ոմանք ալ որ բոլորովին պատահական կը համարին անուններու նոյնաձայնութիւնը, որովհետև այլուստ բնաւ չեն նմանիր իրարու ո՛չ բարբերով և տարազուք, և ո՛չ ալ լեզուաւ»:

Արտիսի դաշնագրութեանց զբաղած էր Միհրդատ, և արդէն զօրաւոր բանակ մը կը պատրաստէր շրջակայ բոլոր ազգաց թագաւորները վաստկելով իր դասին, զոմանա դրամական հաստեցմամբ, ուրիշները ազատութեանց և երկիրներ գրաւելու խոստմամբ, հռակ ուրիշներ ալ իր դատարանը հետ ամուսնացնելով, երբ Մակար, իր ասպտամբ որդին, որ Հռովմայեցւոց կողմը միացած էր, տեսնելով որ ամէն ինչ դարձեալ յալոյղի սկսաւ իր հօրը, գիտնալով միանգամայն աւտորանկուն արիական քաղաքի մէջ՝ որ անշուշտ յաղթանակի պիտի հասցնէր զինքը, փութաց դեսպաններ ջրկէց անոր, ներումն խնդրելով իր ապստամբութեան համար և ինքզինքն արգարացնել շանաց յայտնելով որ պարագաներուն բռնադատ հարկին ներքէ ստիպուած էր Հռովմայեցւոց հետ միանալ, Սակայն հօրը բարկութենէն կասկածելով, փախաւ դէպ ի Պոնտական Քերսոնեսոն, և բոլոր նաւերը հրակիւղեց որպէս զի հայրը չկարենայ հասնիլ իրեն. սակայն Միհրդատ ուրիշ նաւեր զրկեց զինքը բռնելու համար, բայց նա կանխեց և անձնասպան եղաւ: Գիտնալով իր դրոշմային ապստամբութիւնը որ Միհրդատ իւր խոստանալէն վերջ՝ անոր մը տերիմներուն միջոցաւ, իր խոստմանց զրգեց և մեռցնել տուաւ զայն:

Արքիանոս կը պատմէ նաև թէ ինչպէս Պոմպէոս շրջեցաւ Կողքիսի կողմերը, այն պատմական տեղերը որ նուիրական եղած էին Արգոնաւորդաց, Գիտնալով, Հերակլի և այլն յիշատակներով, մանաւանդ հետաքրքրուելով տեսնել Պրոմէթէոսի տանը նախը կովկասու լեռանց վրայ, ինչպէս կ'աւանդեն:

Կ'ըսէ. «Կովկասու լեռներէն վար կը հօսին բազմաթիւ առուակներ ոսկոյ անշուշտ լեռն աւազներով լի, և քնակիչք անոնց մէջ կ'ընկղմեն բրդոտ գգաթներ որպէս զի աւազները անոնց մէջ գիզուին և կարենան ժողկել. և թրեւս այսպիսի բան մ'էր Այեւասի ոսկեղէն գեղմը: Մինչ այսպէս կը շարունակէր Պոմպէոս այդ տեղերը ճանչնալու համար, իրեն կ'ընկերէին բոլոր մերձակայ ժո-

ղովուրդք: Բայց Որէզ՝ Ալուանից թագաւորն, և Արտովկ՝ Վրաց թագաւորը, կը դաւանէին իրեն եթանասուն հազար զինուորներով, Կիւրոս (Կուր) գետին քով, որ տասնուերկու բերաններով կը հօսի Կասպից ծովուն մէջ, և ամէն ալ նաւարկելի են. որովհետեւ Կիւրոսի կը միանան դեռ ուրիշ շատ գետեր, որոնց մէջ Նրասի, քան զամէն աւելի մեծագոյնը: Պոմպէոս իմանալով եղած դարանակարութիւնը կամուրջ ձգեց գետին վրայ, և բարբարոսները բոլոր փախցուց ամենախիտ անտառի մը մէջ, ուր իրենք ամենավաճ ու կարող էին պատեւրազմել, փոխն ի փոխ յանկարծակի անեւրեւթանալով և մէջտեղ ելլելով: Պաշարեց այդ դարանաւ տնտառը և հրդեհեց շորս կողմէն, և յետոյ սկսաւ հարածել փախստաւկան դարանաւուները, իմնչեւ որ ամէնքն ալ անձնատուր եղան և պատանդներ ու նուէրներ բերին, այնպէս որ յետոյ Պոմպէոս Հռովմայ մէջ այս բաներու համար ալ յաղթանակի հանդէս կատարեց: Պատանդներու և գերիներու մէջ գտնուեցան նաև շատ վիրաւորեալ կանայք, մարդկանց պէս, և Ամագոնը կը կողուէին. կարելի է որ Ամագոնաց աշխարհը սաշմանակից ըլլալով, ասոնք օգնութեան եկած էին այդ տեղի թագաւորաց, և կամ ալ կրնայ ըլլալ որ բարբարոսները հոն սովորութիւն ունենան բոլոր պատերազմող կանայքն Ամագոն աւանդներու:

Պրոտարքոս քիչ մը տարբեր օճով կ'աւանդէ զայս. կ'ըսէ թէ, վերոյիշեալ երկու թագաւորները, Որէզ և Արտովկ, ի սկզբան ազատ անցը շնորհեցին Պոմպէոսի, ինչպէս որ խնդրէր էր: Բայց իրեն բանակը վերահաս ձմեռ ժամանակ հոն գտնուելով և այն օրերու մէջ ալ Հռովմայեցիք Սատուանական տներու հանդէսներ ունենալով, ասոնք քառասուն հազարէ աւելի բազմութեամբ յարձակեցան Պոմպէոսի վրայ, անցնելով Կիւրոս (Կուր) գետէն, որ վրական լեռներէն կը բղիւի: Սատուանական տները կը կատարուէին Հռովմայ մէջ դէկտեմբեր ամսոյն կէսին և կը տևէին երեք օր:

Այս ամէնէն վերջ կը շարունակէ Արքիանոս:

*
* *

104. — Անտի դէպ ի յետս դառնալով Պոմպէոս քաւեց դէպ ի Հայաստան, որովհետեւ Տիգրանայ յանցանք կը համարէր Միհրդատայ հետ դաշնակից ըլլալն: Եւ արդէն զրեթէ մօտ հասած էր Արտաշատայ, Հայաստանի մայրաքաղաքին: Սակայն Տիգրան դեռ պատերազմելու յօժարութիւն չունէր, սա Միհրդատայ աղջկանէն երեք զաւակներ ունեցած էր, բայց անոնց երկուքն ինքն անձամբ՝ սպաննած էր. մին՝ այն պատճառաւ որ պատերազմի մը միջոց հօրը դէմ ապրտամբած էր, և երկրորդը՝ որովհետեւ որ սորդութեան մը ժամանակ մինչ հայրը գետին ինկած էր, նա չէր փութացած իրեն օգնել ու յարուցանել զինքը, նա՛ մանաւանդ մինչդեռ զինքը գետին տապալած կը տեսնէր, անոր թագն առած ու իր գլուխը դրած էր: Երրորդ որդին՝ Տիգրան, նոյն իսկ հօրը՝ Տիգրանայ ձեռքէն ստացած էր թագաւորութեան պսակը, որովհետեւ սաստիկ ցաւած էր իւր հօրն անկման վրայ. սակայն քիչ յետոյ այս ալ ապստամբելով՝ հօրը դէմ պատերազմ մղողեց և յաղթուեցաւ և ապաստանեցաւ Հրահատ թագաւորին քով որ դեռ նոր իւր հօրը Սինդրիկոսի յաջորդիւ էր: Արդ սա, փոքր Տիգրանը, տեսնելով Հռովմայեցւոց մերձենալը, խուհրդակցեցաւ Հրահատի հետ, և անոր հաւանութեամբ՝ — որովհետեւ ինքն ալ Պոմպէոսի յատուկ

բարեկամութիւնը կը փնտռէր, — որքան ալ թոռն էր Միհրդատայ՝ այնու հանդերձ իբրեւ աղաչաւոր դիմեց առ Պոմպէոս, որովհետեւ այս հրամանատարը բարբարոսաց մէջ մեծ համբաւ ստացած էր իրեն արդարութեան և հաւատարմութեան համար: Այս յատկութիւնը յարգելով նաև Տիգրան հայրն, ինքն ալ առանց առաջուց խաղաղութեան պատուիրակներն անգամ զրկելու, եկաւ առ Պոմպէոս՝ բոլորովին ինքզինքն և իրեն բոլոր միւս զորքերը Պոմպէոսի արդարութեան յանձնելու դիտմամբ, և միանգամայն իւր որդին՝ Տիգրանն ամբաստանելու համար անոր առջև: Պոմպէոս իբրեւ ի նշան պատուոյ և մեծարանաց Տիգրանայ ընդ առաջ զրկեց տրիբուններ և ձիաւորաց հրամանատարներ. սակայն Տիգրանայ հետ գտնուողները վախցան մօտենալու առանց առաջուց խաղաղութեան պատուիրակներ ղրկելու և դարձեալ ետ քաշուեցան: Այնու հանդերձ Տիգրան գնաց յառաջ, և բարբարոսաց սովորութեան համեմատ երկրպագեց Պոմպէոսի առջև, իբրեւ աւելի արժանաւորագոյն անձի մը: Թէպէտ և կանոմանք որոնք կը հաստատեն թէ առայդ բռնադատուեցաւ զինակիրներէ, նոյն իսկ Պոմպէոսի հրամանաւ ինչպէս ալ ըլլայ, եկաւ և արդարացուց իւր զորքերը, վեց հազար տաղանդ տուաւ Պոմպէոսի, յիսուն դրամ ամէն զինուորի, հազար դրամ իւրաքանչիւր հարկւրապետի և տասն հազար ալ իւրաքանչիւր տրիբուններու:

Պոմպէոս ներեց իրեն բոլոր անցեալ

1. Պուտտրոս հետեւալ կերպով կը նշեկարագրէ Տիգրանայ առ Պոմպէոս ներկայանալը. «Երբ Տիգրան ձիու վրայ հիծած հասաւ Հռովմայեցւոց ճամբարը, Պոմպէոսի երկու զաւադանակիրք իրեն ընդառաջ եկան և հրամայեցին որ ձիէն վար իյնէ, և հետիոտն առաջ իրթայ, որովհետեւ երբեք տեսնուած չէր որ մարդ մը Հռովմայեցի զինուորաց բանակին մէջ մտնէր ձիաւոր: Տիգրան հնազանդեցաւ և քակելով սուրը մէջքէն,

յանձնեց զայն իրենց և վերջապէս երբ հասաւ Պոմպէոսի առջև, հանեց գլխէն արքունի պսակը և շարժեցաւ զայն Պոմպէոսի ոտից առջև դնելու և ինքն ուլ ամենամեծ նախատինքով մօտ էր ծնրապիւր իյնալու առնոր դիմաց: Սակայն Պոմպէոս կանխելով առաւ անոր աջը, յառաջ մատուց և նստեցուց անոր որդին իրեն քով, արքունի ապարօլը կապեց անոր ճակտին վրայ, և մըխիթարեց զինքն ըսելով որ, չէր կորսնցու-

ները և հաշտեցուց վերստին իր որդւոյն հետ, և սահմանուեցաւ որ որդին թագաւորէ Դրոփաց և Կորդուաց, որոնք այսօր Փոքր Հայաստան կը կոչուին՝, և հայրը թագաւորէ բոլոր միւս Հայաստանի, այն պայմանաւ սակայն՝ որ իր մահուանէն վերջ հոն ալ որդին պիտի յաջորդէ իրեն։ Իսկ նկատմամբ նոր զրաւած երկիրնեւրոն, պէտք էր քաշուիլ անոնցմէ, և յիւրաքի բաշտեցաւ Ասորիքէն, այն գաւառներէն՝ որոնք կը գտնուին ընդ մէջ Եփրատայ և Ժովու. որովհետեւ Տիգրան ասոնք ալ զրաւած էր Կիլիկիոյ մէկ մասամբ մ'ալ, վանելով անտի Պիոս անուանուած Անտիոքոսը։ Հայերը, որոնք Տիգրանի ընկերացած էին անոր առ Պոմպէոս երթալու միջոց, կասկածելով իր վրէժխնդրութենէն՝ զինքը թողած ըլլալուն համար,

զրգոեցին զորդին, մինչդեռ Հռովմայեցւոց ըով կը գտնուէր, որպէս զի յարձակի հօրը վրայ և զայն մեղցնէ։ Սակայն դաւաճանութիւնն յայտնուելով ինքը կալաւ նաւորուեցաւ շղթայակապ։ Այս վիճակիս մէջ ալ ջանաց Պարթէնները Պոմպէոսի դէմ յարուցանել. այս պատճառաւ ալ յաղթանակի համար տարուեցաւ և բանտի մէջ սպանուեցաւ վերջապէս։ Պոմպէոս համարելով որ արդէն իսկ ամբողջ պատերազմն աւարտած ըլլայ, քաղաք մը հիմնեց այն տեղ՝ ուր ճակատամարտի մէջ յաղթած էր Միհրդատայ, և զայն անուանեց Կիլիկիոյիս, որ կը գտնուի Փոքր Հայաստանի մէջ։ Սահմանեց վերստին որ Արիորարգան թագաւորէ Դրոփաց և Կորդուաց մէջ, որոնք առաջ տրուած էին Տիգրանայ որդւոյն, և որոնք հիմայ մասն

ցած Հայաստանի թագաւորութիւնը, մահաւանդ թէ Հռովմայեցւոց բարեկամութիւնն ալ վաստկած էր։ Եւ յետոյ հրաւիրեց ճաշի։

Իսկ Տիգրանայ որդին որ Պոմպէոսի միւս կողմը նստած էր, ոտք չբլաւ և ոչ իսկ ողջունեց իւր հայրը։ Եւ ոչ ալ գնաց ճաշի, ինչպէս որ Պոմպէոս հրաւիրած էր. բայց այս եղաւ պատճառը որ Պոմպէոսի ատելի դարձաւ։

Իսկ Գիոն Կասիոս այսպէս կը գրէ. «Սակայն Տիգրան՝ Պոմպէոսի առջև միանգամայն թէ՛ յարգանաց և թէ՛ գթութեան արժանի երևնալու համար, այնպիսի կերպով մը ըզգեստաւորուած էր, որ միջին վիճակ մ'էր ընդ մէջ իւր առաջին շքեղ հանդիսաւորութեան և ներկայ ատրիումութեան։ Եւ յիւրաքի մերկացած էր իւր սպիտակ կիտաւորեալ ծիրանի պատմուճանէն, և իւր վերնագգեստն, (զոր չափս կը կոչէ), բոլորովին ծիրանեգոյն բեհեզէ, և միայն զլուխը իւր կրկր խոյրը՝ ապարօշով։ Պոմպէոս գաւառ զանաւորի մը միջոցաւ հրամայեց իրեն որ ձիւն վար իջնէ, որովհետեւ ըստ իրեն հայրենեաց սովորութեան, Տիգրան մինչև իսկ բուն ներքին զակիչին մէջ ձիաւոր պիտի

մտնէր։ Սակայն, տեսնելով որ ինքնին Պոմպէոս կը ծնրադրէ իւր առջև գետնի վրայ և կ'երկրպագէ իրեն, զթացաւ անոր վրայ և անապարանօք ցատքելով իւր աթոռէն, վեր բարձրացուց զինքը»։

1. Գիոն Կասիոս կ'ըսէ. «Տիգրանայ որդւոյն սահմանեց միայն Դրոփաց գաւառը, ուր կը պաշուէին Հայաստանի թագաւորին գանձերը, որոնք նկատմամբ ծագած էր պատանույն կռիւր, և ջերմապէս կը պաշանւէր, բայց բոլոր իւր յոյսերը պարապի ելելով (քանի որ Պոմպէոս ուրիշ կերպով պիտի չկարենար պայմանադրուած դրամը հայթայթել) բարկացած մտածեց փախչիլ։ Պոմպէոս ժամանակին անդրադարձաւ զայս և իրեն վրայ պաշապաններ կարգեց՝ հսկելու»։

2. Կը գրէ դարձեալ Գիոն Կասիոս որ Պոմպէոս բարկացաւ Տիգրանայ որդւոյն դէմ, որովհետեւ վերայիշուող գանձերուն պաշապանները զանոնք չուզեցին յանձնել իրեն հօրը. և այս մեթոմը իբրեւ արգիւնք համարուեցաւ Փոքր Տիգրանայ հրամանին։ Եւ այս միայն բաւական համարուեցաւ զինքը շղթայակապ բանտելու և պաշէլու զայն իր յաղթանակի հանդիսին։

կը կազմեն կապաղովկիոյ նահանգապետութեան. ասոնց աւելցուց նաև կաստապալայն եւ կիլիկիոյ ուրիշ քաղաքները: Սակայն Արիորարզան ղեռ իր կենդանու թեան միջոց, իր որդւոյն յանձնեց բոլոր այդ թագաւորութիւնը, յորում շատ փոփոխութիւնք կատարուեցան մինչև յ(Ա)զոտոսս կենար, որուն կայսրութեան ժամանակ, այս թագաւորութիւնն ալ, ինչպէս ուրիշ շատ թագաւորութիւններ, վերածուեցաւ պարզապէս նահանգի մը:

106. — Այսուհետև Պոմպէոս անցնելով Տաւրոս լեռներէն, պատերազմեցաւ կոմագենէի թագաւորին՝ Անտիոքոսի դէմ, մինչև որ Անտիոքոս ալ իրեն բարեկամ եղաւ: Բաց աստի, կամ այն պատճառաւ որ Գարեհ Մարաց թագաւորը, այս պատերազմիս մասնակցած էր ի նպաստ Անտիոքոսի, և կամ թէ առաջ ի նպաստ Տիգրանի կուռած էր, պատերազմ հրատարակեց Գարեհի դէմ և զայն խորտակեց: Գնաց զէնքերով նաև Նաբադացի Արարներուն դէմ, որոնց թագաւորն էր Արետաս: Ինչպէս գնաց նաև Հրէից դէմ, որովհետև Արիստարուզոն իրենց թագաւորն ապստամբած էր, և վերջապէս առաւ Երուսաղէմը, իրենց ամէնէն սրբաւորն քաղաքը: Բաց աստի շրջեցաւ, և առանց բնաւ զէնք գործածելու՝ Հռովմայեցոց հպատակեցուց բոլոր Կիլիկիան, որ ղեռ Հռովմայեցոց հպատակութիւնը չէր ընդունած, և բոլոր այն գաւառները որ կը մնային Ասորիքէն, Եփրատայ շուրջը, Կիլիսիոյն, Փիւնիկէն, Պաղեստինը, Եդոմէան, Ետուրիան և ուրիշ որ և է առնուն ունեցող ազգեր՝ որոնք Ասորիքը կը կազմեն: Եւ այս ամէնն ըրաւ ոչ եթէ Անտիոքոս Պիոսի որդւոյն՝ Անտիոքոսի դէմ վրէժխնդրութեան մը պատճառաւ, — մինչ սա իր քովն էր, և աղաչանք իրեն հայրենի թագաւորութիւնը կը թախանձէր, — այլ այն պատճառաւ որ՝ աստի հալածած ըլլալով զՏիգրան, Անտիոքոսի յաղթականը, կը համարէր թէ այդ երկիրներու գրաւումն Հռովմայեցոց ստացուած իրաւունք մ'ըլլայ: Մինչդեռ նա այսպիսի

կարգադրութիւններ կը սահմանէր, դեպաւաններ հասան իրեն Հրահատէն և Տիգրանէն, որոնք իրարու հետ պատերազմ սկսած էին: Ասոնց ոմանք կ'ուզէին որ Պոմպէոս պատերազմի ի նպաստ Տիգրանայ, որ իրեն բարեկամն հղած էր: Իսկ միւսները կ'առաջարկէին իրեն Պարթևաց բարեկամութիւնը Հռովմայեցոց հետ: Սակայն Պոմպէոս չուզելով Պարթևաց դէմ պատերազմ մը սկսիլ առանց Հռովմէն հրահանգ մը ստանալու, հաշտութեան միջնորդներ զրկեց երկուքին միջև:

Այս վիճակի մէջ էր Պոմպէոս:

Հ. Յ. ԱՒԳԵՐ

(Շարայայրելի)

ՎԵՆԵՏԿԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Երեք հրատարակութիւններ ունինք մեր դիմաց, որոնք թանկագին յիշատակներ կը պարունակեն վենետիկան կենաց և պատմութեան վերաբերեալ. փոքր են ծաւալով, այլ բովանդակութիւնն է որ զանոնք յարգի կ'ընծայէ ուսումնասիրաց, իսկ մեզ համար նոր փայլ մ'ալ կը ստանան մեծ. հեղինակներու ազնիւ բարեկամութենէն առ Ուիտոս և Ջերմ համակրանքէն առ Ալզատ: Երեքն ալ դիւանական թուղթերու մէջ թաքուն անծանօթ պատմութեանց և ըզզացմանց արձագանքներ են որ դարբերու հեռաւորութենէն նուազ և անոյշ մեղեդիի մը տպաւորութիւնը կը թողուն մեր վրայ:

I. Պիոս Զ.ի այցելութիւնն ի վենետիկ

1782 Մայիս 15էն 19 վենետիկոյ տաւրեգրոց մէջ անմոռանալի հանդիսաւորութեանց օրեր եղան, Հասարակապետութիւնը թէպէտ կորուսած էր իր ահեղ ուժոյն սարսափն և ազդեցութիւնը բաւա-